

**СЬОМИЙ
МІЖНАРОДНИЙ
ЕКОЛОГІЧНИЙ
ФОРУМ**

Чисте МІСТО

Чиста РІКА

Чиста ПЛАНЕТА

**16-17
листопада
2017
Херсон**

7й Международный Экологический Форум

Чистый ГОРОД | Чистая РЕКА | Чистая ПЛАНЕТА

16-17 ноября 2017 | Херсон

УДК 504 (447.72)
ББК 28.081 (4 укр)
Ч - 68

Чисте місто. Чиста ріка. Чиста планета: збірник матеріалів форуму. – Херсон: ХТПП, 2018. – 348 с.

Цей збірник тез та наукових статей укладений за матеріалами 7-го Міжнародного Екологічного Форуму «Чисте МІСТО. Чиста РІКА. Чиста ПЛАНЕТА» (16-17 листопада 2017 р., м. Херсон, Україна).

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і об'єктивність наданої інформації.

Этот сборник тезисов и научных статей составлен по материалам 7-го Международного Экологического Форума «Чистый ГОРОД. Чистая РЕКА. Чистая ПЛАНЕТА» (16-17 ноября 2017 г., г. Херсон, Украина).

Авторы опубликованных материалов несут полную ответственность за достоверность и объективность предоставляемой информации.

Друк: ТОВ ТФ «Тімекс»
м. Херсон, вул. Червонофлотська, 17
т./ф.: 42 50 02, (066) 282-00-79; e-mail: timex.ks@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4750

ISBN 978-966-2736-02-1

ББК 28.081 (4 укр)

© ХТПП, 2018
© ХОДА, 2018
© ХДАУ, 2018
© ХДУ, 2018

ЗМІСТ

ЧИСТЕ МІСТО	7
Практико-орієнтований проект «Чисте місто починається з кожного» <i>Мазун Ю.М.</i>	8
Як провести екологічну кампанію? Стратегія <i>Василенко Л.М., Коваленко І.В.</i>	13
Пізнавальний екотуризм в умовах міських агломерацій на прикладі м. Києва <i>Радомська М.М., Колотило О.А.</i>	18
Охорона природи рідного краю. Екотропа міста Херсона <i>Жадан І.А.</i>	20
Міська пермакультура – елемент сталого розвитку <i>Мовчан В.О.</i>	22
Особливості озеленення території навчального закладу на прикладі Херсонського Центру позашкільної освіти Херсонської міської ради <i>Палічева Г.В.</i>	28
Якість питної води м. Херсона: стан та екологічні перспективи <i>Раймс М.Д., Остапішина О.Е., Ладичук Д.О.</i>	33
Аналіз впливу якості підземних вод на розвиток захворювань населення (на прикладі міста Херсона) <i>Скок С.В.</i>	37
Стан атмосферного повітря міста Херсона <i>Малеєв В.О., Золотухіна-Лавінюкова О.В., Безпальченко В.М.</i>	41
Визначення стану атмосферного повітря паркової зони та житлових масивів Комсомольського району міста Херсона методом ліхеноіндикації <i>Волобуєва В.А., Клименко В.М., Бурлака Л.І., Козуб Н.М.</i>	47
Дослідницька діяльність як спосіб екологічного виховання учнів під час вивчення фізики <i>Куриленко Н.В.</i>	52
Енергоз ефективний проект-ідея ЕКО-SVITLO «Освещение будущего – детям» <i>Семерфельд Е.Н., Патуки И.И.</i>	57
Разработка трибоэлектростатического пылеуловителя <i>Кузнецов С.И.</i>	62
ЧИСТА РІКА	69
Особливості впливу внутрішньорічного розподілу річкового стоку на показники зовнішнього водообміну Дніпровських водосховищ <i>Обухов Є.В., Карецький Є.П.</i>	70
Характеристика іонного складу та мінералізації води річок басейну Дністра за середньорічними даними (в межах Одеської області) <i>Романчук М.Є., Михальчук К.В.</i>	76
Сапропелі Нижнього Дніпра – ресурс відродження деградованих земель <i>Ясинська А.М., Ващенко І.М., Ладичук Д.О.</i>	81
Вміст важких металів у рибах-бентофагах Дніпровського (Запорізького) водосховища <i>Новіцький Р.О., Ситник Ю.М., Мельник А.П.</i>	85

Вплив ураженості ляща плероцеркоїдами на якість свіжої риби <i>Борткевич Л.В., Пономаренко С.В., Галицька Н.Є.</i>	90
Порівняльна ефективність відтворення та підрошування стерляді та веслоноса в умовах ВЕДОРЗ <i>Борткевич Л.В., Борченко К., Ісай О.О.</i>	92
Порівняльна ефективність вирощування цьоголітків стерляді та російського осетра в умовах ВЕДОРЗ <i>Борткевич Л.В., Зорін О., Копайгора В.О.</i>	98
Вивчення сучасного екологічного стану річки Вірвовчина <i>Стебакова В., Борткевич Л.В., Афоніна О.Г.</i>	102
ЧИСТА ПЛАНЕТА	105
Місце енергоефективності в концепції сталого розвитку <i>Білоус Л.І., Стратічук Н.В.</i>	106
Підтоплення Херсонської області: аналіз причин та шляхи вирішення <i>Малеєв В.О., Безпальченко В.М., Федоренко О.О.</i>	110
Вплив зрошення на екологію чорноземів південних Херсонської області <i>Малеєв В.О., Венгер К.О.</i>	117
Ефективність вирощування кукурудзи та рису за поливу дніпровською водою <i>Дементьєва О.І.</i>	123
Застосування природоохоронних технологій у сільському господарстві <i>Криштон Є.А., Волощенко В.В.</i>	125
Нові можливості ринку органічних продуктів в Україні <i>Дюдяєва О., Бреус Д., Петухов М., Єременко А.</i>	127
Технологія органічного виробництва молоді баранини <i>Яковчук В.С., Мельник І.А.</i>	133
Створення сортів гарбуза мускатного для умов Півдня України <i>Лимар А.О., Семен О.Т.</i>	137
Аналіз українського меду та підвищення його конкурентоспроможності на світовому ринку <i>Антонова К., Ляшенко Є.В., Ісай О.О.</i>	141
Харчові добавки: таксономія та аналіз споживання <i>Малеєв В.О., Безпальченко В.М., Семенченко О.О., Федоренко О.О.</i>	144
Определяющие факторы успешной организации органического производства продукции растениеводства на приусадебных участках <i>Негуляева Н.Н.</i>	150
Едафічна характеристика рекультивованих ландшафтів, порушених гірничодобувною промисловістю <i>Чорна В.І., Грицан Ю.І., Коцевич В.В., Вагнер І.В.</i>	153
Гідрохімічні дослідження Шацьких озер навесні та восени 2017 року <i>Ситник Ю.М., Мельник А.П., Михайленко Н.Г., Берсан Т.О., Матейчик В.І., Шевченко П.Г., Халтурин М.Б., Комісаренко В.О.</i>	156
Відходи виробництва і споживання <i>Чинкіна Т.Б.</i>	163
Переробка поліетилену с допомогою мікроорганізмів <i>Косырев И.А., Малеєв В.А., Безпальченко В.М.</i>	164

Стан з лісовою сертифікацією в степовій зоні України <i>Головащенко М.Ф.</i>	167
Пожирачі хвої – нова загроза для жителів Херсонської області <i>Ярема О.О.</i>	170
Шляхи формування екологічної культури учнівської молоді <i>Верещака Т.Ю.</i>	172
Екологічне середовище як засіб формування природознавчої компетентності дітей дошкільного віку <i>Большакова О.М.</i>	182
Чому важливі дерева (з досвіду роботи) <i>Бондарчук К.С.</i>	187
Педагогічні умови формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкової школи <i>Борисенко Н.М., Бальоха А.С.</i>	191
Методи формування екологічної культури у старших дошкільників <i>Быхалова Е.В., Партышева Л.В.</i>	196
Використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в екологічному вихованні дошкільників <i>Ветряна О.А.</i>	201
Реалізація теоретичних та практичних умінь дошкільників в екологічному вихованні <i>Глуценко О.В.</i>	204
Формування емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля <i>Голинська О.Г.</i>	207
Виховання ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку <i>Гончарова О.О.</i>	213
Погляди Я.Коменського на формування природодоцільної компетентності дошкільника <i>Горницька В.В.</i>	217
Використання поглядів Г.С. Сковороди в процесі екологічного виховання дітей <i>Гречкіна О.І.</i>	221
Інтерактивні методи у формуванні екологічної культури учнівської молоді <i>Гусева Л.А., Масонов О.І.</i>	225
Формування екологічного світогляду у дітей з когнітивними порушеннями засобами практичної діяльності <i>Дерев'янка Г.О., Проценко В.О.</i>	228
Виховання екологічної культури дітей засобами дослідно-експериментальної діяльності <i>Жукова Л.Ю., Соколенко Ю.О.</i>	233
Екологічне виховання молодших школярів XXI століття на уроках іноземної мови <i>Заярна О.В.</i>	237
Природа як засіб патріотичного виховання дітей в гуртках еколого-натуралістичного напрямку <i>Карпій С.З.</i>	241
Екологічна освіта як умова виховання особистості <i>Катечкіна Т.М., Поливода О.О.</i>	247
Сучасний екоцентричний світогляд в дошкільних навчальних закладах <i>Кермач М.В.</i>	248
Екологічно-моральне виховання <i>Корецька В.С.</i>	252
Особливості екологічної свідомості учнів (на прикладі херсонської багатопрофільної гімназії №20 імені Бориса Лавренюва) <i>Коробець А., Ласька С.С., Приймак В.В.</i>	254

Впровадження інтерактивних методів навчання Костіна Н.М.	259
Пошуково-дослідницька робота з дошкільнятами як метод виховання пізнавальної ініціативи до довкілля Кулаєва Н.О.	264
Виховання основ екологічної культури дітей Лебедева Г.В.	268
Ознайомлення дітей з обрядами як складова частина екологічного виховання дошкільників Лиско С.Є.	274
Буду я природі другом Лобода І.А.	278
Від екології рідної природи – до екології дитячої душі Мальчик О.М.	282
Соціалізація підростаючого покоління як соціально-педагогічна проблема Муржак Р.Г.	286
Використання новітньої технології ТРВЗ у вихованні екологічної культури дошкільників Панасенко С.М.	289
Співпраця батьків і вихователя з екологічного виховання на засадах гуманної педагогіки Патерук Г.Г.	295
«Знай, люби, бережи!» Полухіна Г.Ш.	298
Психолого-педагогічні аспекти реалізації принципів екологічного виховання у дошкільному навчальному закладі Попович А.О.	303
Привчаємо берегти планету змалку (з досвіду роботи) Постова А.О.	307
Формування екологічної культури громади Свириденко Л.О.	310
«Про дивну силу доброти». Інтегроване заняття екологічно-морального напрямку для дітей старшого дошкільного віку Седлецька Л.М.	312
Проблема формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку з вадами зору засобами пошуково-дослідницької діяльності Сидор А.В.	318
Формування екологічної культури учнів у позанавчальній роботі Сікач Л.В.	324
Екологічне виховання учнів основної школи під час вивчення фізики Слободян Г.М.	326
Гуманістичний підхід до формування екологічної свідомості дітей дошкільного віку Тягнирядно О.М.	330
Шкільна оранжерея як засіб екологічного виховання учнівської молоді Чуприна Т.В.	333
Організація фенологічних спостережень за природою в навчальному середовищі дошкільного закладу Шилкіна Н.А.	335
Відчуй природу серцем! Яценко Л.В.	340

Чисте МІСТО

Чистый ГОРОД

не тільки виробляють кисень, вони також очищують повітря: оскільки на листках осідає весь пил, вони поглинають з атмосфери всілякі речовини, не надто корисні для здоров'я людей, і накопичують їх. На основі дерев формуються екосистеми, що складаються з тварин, птахів, комах та інших рослин. Ліси складаються з окремих рослин, і дуже важливо зберегти їх, інакше порушується життєдіяльність всього живого. Також дерева дуже красиві. Проста прогулянка по лісі або по парку дає людині сили впоратися з багатьма життєвими труднощами. Спокійні й мудрі, ці рослини наче й зовсім не залежать від часу, а труднощі, які підстерігають всіх живих істот на кожному кроці, здається, їх не стосуються. Дивлячись на величність дерев, кожна людина здатна заспокоїтися і відпочити душею.

На мій погляд, екологічний спосіб життя – це коли людина прагне вступити в добрий діалог зі світом і природою довкола. І прагне влаштувати своє повсякденне життя, не вступаючи в протистояння з природою і нашою планетою, наскільки це можливо. Тому до екології треба залучати з малих років. Виходячи на прогулянку зі своїми вихованцями, всі вихователі нашого дитячого садка починаючи з ясельної групи проводять спостереження за природою. В осінню пору року дуже часто розглядаємо листя на деревах, як вони змінюють колір. На прогулянках в старшій групі діти спостерігають за гостролистим кленом на майданчику і звертають увагу на правильну форму його крони. Також, обіймаючи стовбур платана, діти слухають рух соку в стовбурі цього дерева і звертають увагу, що це дерево скидає кору.

В нашому дитячому садку систематично проводяться тижні, присвячений темі «Екологія». В жовтні в старшій групі пройшло заняття «Тужлива книга природи». У ігровій формі діти знайомилися зі скаргами природи. Діти здійснили невелику подорож до лісу, відгадували загадки про дерева, ліс, а також про його жителів. Далі діти розбирали скарги мурашки, їжачків, грибів – всі вони скаржилися на людей, які приходять у ліс. Діти пригадали і закріпили правила поведінки в лісі. Таким чином, діти розібрали всі скарги книги і на останній сторінці книги прочитали такі слова «Бережіть природу!» В кінці заняття діти були поділені на підгрупи, в кожній підгрупі було своє завдання. Наприкінці заняття діти старшої групи створили свою «Книгу Природи». Таке заняття виховує у дітей любов до природи, рослин і тварин.

Література

1. <http://womanadvice.ru/opavshaya-listva-vred-ili-polza>
2. <http://enciklopediya1.ru/index/0-1720>
3. <https://uk.wikipedia.org/>
4. <https://www.lisportal.org.ua/12258/>
5. https://kopilkaurokov.ru/vneurochka/prochee/konspekt_intieghrirovannogho_zaniatia_po_ekologhii_v_starshiei_podghotovitel_
6. <http://bibliotekar.ru/materialy/54.htm>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Борисенко Н.М., к.пед.наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та логопедії, Херсонський державний університет;
nataborisenchik@yandex.ru

Бальоха А.С., викладач кафедри природничо-математичних дисциплін та логопедії, Херсонський державний університет

У зв'язку з новими пріоритетами і цінностями, що починають домінувати в українському суспільстві, відбувається переосмислення ідей вищої освіти в парадигмі компетентнісного підходу. Логіка більшості наукових підходів ґрунтується на уявленні про те, що накопичення природничо-наукових знань автоматично призводить до формування екологічного світогляду, екологічної культури особистості. Вивчення й аналіз досвіду підготовки студентів до викладання курсу «Природознавство» у початковій школі дають підстави вважати, що, незважаючи на велику кількість рекомендацій до організації цього процесу, у вищих навчальних закладах формування у майбутніх вчителів предметної природознавчої компетентності здійснюється значною мірою спонтанно, безсистемно, без належного наукового обґрунтування, і в більшості випадків – результативно.

Нами встановлено, що до найбільш узагальнених зразків структури професійної компетентності вчителя можна віднести підходи О.Дубасенюк [5], І.Зюжона [8] та В.Шарко [6, с. 34], які виокремлюють такі «підструктури» педагогічної компетентності вчителя: діяльнісну (знання, уміння, навички та індивідуальні способи самостійного й відповідального здійснення педагогічної діяльності); комунікативну (знання, уміння, навички і способи реалізації педагогічного спілкування) та особистісну (потреба у саморозвитку, а також знання, уміння, навички, принципи розвитку особистості дитини).

Характеризуючи взаємовідносини студента і викладача, зазначаємо, що вони мають відзначатися відкритістю освітнього процесу і змісту навчального матеріалу для інновацій, які можуть запропонувати не лише викладачі, а й студенти; переходом від переважної орієнтації на відтворювальні навчальні завдання до орієнтації на продуктивну теоретичну і практичну діяльність; заміною суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин викладача і студента на взаємини вільної співпраці заради розвитку й пізнання; дотриманням викладачами принципів індивідуального підходу до студентів зі спрямованістю навчально-виховної роботи на їх самоосвіту, самовиховання, самореалізацію. До найбільш важливих, на наш погляд, положень відносимо:

1. Відкритість навчально-виховної інформації, що передбачає представлення в навчальному матеріалі відкритих для доповнень, нестійких, нерівноважних, парадоксальних фактів або ситуацій, які не мають однозначного трактування. Спосіб їх пізнання – критична рефлексія. Наслідком роботи з таким матеріалом має бути постійне пояснення студентами своїх позицій з приводу пропонувананих ними дій.
2. Включення поряд з науковим «побутових (інтуїтивних)» розумінь інформації. Завдяки цьому відбувається аналіз позанаукових уявлень

про явища, які вивчаються за програмою на заняттях. Це створює умови для появи особистісного сенсу тієї інформації, що засвоюється.

3. Діалогічність змісту освіти, яка розглядає спілкування як основний механізм усвідомлення змісту того, що засвоюється (знання, уміння, ціннісні орієнтації).
4. Моральність переконуючої комунікації передбачає, що аргументація виступає як раціонально-логічний спосіб переконання, що сприяє переведенню інформації з нейтральної у значущу для особистості [4, 6].

Важливим моментом в реалізації даних положень в умовах вищого навчального закладу є залучення студентів до самостійного пошуку інформації, яка використовується в подальшому під час практичних занять з екології, методики навчання природознавства, виховних заходів, проведенні уроків під час педагогічної практики, доповідей на студентських конференціях, вибору тем випускних робіт.

Усвідомлення важливості цього питання спонукало нас до визначення педагогічних умов, системне забезпечення яких надає дієвості екологічному вихованню, природничій освіті та еколого-практичній діяльності як провідним складовим компонентам природничої підготовки студентів. Прогностична модель неперервної екологічної освіти передбачає концентричне розширення простору екологічного впливу на особистість, поглиблення предметної освітньої галузі та адекватну зміну механізмів засвоєння на основі включення в педагогічний процес глибинних структур особистості.

Предметна природознавча компетентність вчителя – набута характеристика особистості, що охоплює екологічні знання, вміння, навички, цінності екологічного змісту, які дозволяють реалізувати їх у практиці педагогічної діяльності.

Концепція сучасного природознавства проголошує основні пріоритети взаємодії людини і природи у розумінні єдності що ґрунтується на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності, формуванні науково-природничої картини світу, що базується на універсальних законах, формуванні певного типу світогляду, що визначає місце і діяльність людини у природі [3, с.17].

Аналіз освітньо-кваліфікаційних характеристик майбутніх вчителів початкової школи дозволив нам констатувати основні вимоги, що до них висуваються: володіння культурою мислення, знання загальних законів мислення, здатність у письмовій та усній мові логічно оформити результати мислення; вміння на науковій основі організувати свою діяльність, володіння методами пошуку, збереження та обробки інформації, в тому числі й комп'ютерними, що застосовуються у сфері їх професійної діяльності; вміння набувати нових знань, використовуючи сучасні інформаційні освітні технології; розуміння сутності та соціальної значущості своєї майбутньої професії, основних проблем дисциплін, що визначають конкретну сферу їх діяльності, бачення їх взаємозв'язку у цілісній системі знань; здатність поставити мету та сформулювати завдання, що пов'язані з реалізацією професійних функцій, вміння використовувати для їх вирішення методи вивчених ним наук; знання основ педагогічної діяльності; методичних та нормативних матеріалів у природничій галузі знань; *обізнаність із сучасними досягненнями у природничій галузі знань*; методична та психологічна готовність до зміни виду та характеру своєї професійної діяльності. Це спонукало нас виділити

такі важливі складові компоненти підготовки майбутнього вчителя початкової школи:

Когнітивні компетенції:

- наявність високого рівня знань про природу, декларативного (наукові теорії, поняття, факти, закони та ін.) і процедурного змісту (знання методів, принципів і прийоми пізнання), теоретичних основ методики організації навчально-виховного процесу з викладання природознавчої галузі початкової школи, сучасних досягнень методики навчання природничим наукам з урахуванням перспективного досвіду їх викладання у навчальних закладах різних типів;
- здатність самостійно опановувати нові знання, критично оцінювати набутий досвід з позицій останніх досягнень методики початкової освіти;
- здатність до розробки власних шляхів викладання курсу «Природознавство» початкової школи, здатність до оволодіння науковим мисленням у галузі природничих та наук, умінням спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези для вирішення спірних питань, виконувати дослідницьку роботу, аналізувати наукову літературу.

Методологічні компетенції:

- здатність до здійснення процесу навчання учнів початкової школи на основі наявних вмінь, навичок, настанов, емоційного ставлення у відповідності до суспільних вимог і цінностей;
- здатність до організації дослідницької діяльності учнів початкової школи в процесі опанування курсу «Природознавство»;

Технологічні компетенції:

- здатність до оптимального використання інноваційних педагогічних технологій на уроках «Природознавство»;
- здатність до обрання та створення необхідних для підтримки навчального процесу ІТ-засобів.

Зауважимо, що вказаний перелік не можна вважати достатньо повним чи точним, але він дозволяє розглядати природознавчу *компетентність майбутніх вчителів початкових класів* як здатність учителя самостійно здобувати та поглиблювати знання з різноманітних галузей природничих наук (основні закони, теорії, актуальні проблеми сучасного природознавства), досконало володіти комплексом сучасних інформаційно-комунікативних технологій та засобів навчання, уміти застосувати здобуті знання, уміння й навички для самовдосконалення та власного професійно-педагогічного зростання.

Беручи до уваги, що компетенції – це деякі внутрішні потенційні приховані психологічні утворення: знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відносин, які за певних умов перетворюються на готовність виконувати певну діяльність, в навчальному процесі ХДУ намагаємося створити умови для практичних дій студентів, під час яких основні їх ключові компетенції мали б можливість формуватися і проявлятися.

Наш досвід впровадження такого підходу знайшов своє відображення у системі роботи поетапного формування предметної природознавчої

компетентності студентів в освітньому середовищі вузу. Так, під час вивчення нормативного курсу «Екологія» (18 лекційних, 14 практичних годин) намагаємося використовувати систему завдань, що інтегрують когнітивний, методичний та технологічний блоки:

- наведіть приклади з повсякденного життя, що ілюструють кожний з екологічних законів Б.Коммонера;
- поясніть на основі екологічних законів принцип емерджентності;
- укажіть екологічні наслідки військової діяльності та воєн;
- назвіть об'єкти що належать до екологічно небезпечних на території Херсонщини;
- наведіть приклади на підтвердження факту наростання глобальної екологічної кризи.

На практичних заняттях студенти мають змогу передивитись уривок фільму екологічного змісту («Зелений пакет»), скласти анотацію та спробувати встановити, порушення яких екологічних законів призводить до таких наслідків.

Після засвоєння фундаментальних знань, пропонуємо дати відповідь на такі запитання: які ідеї мислителів минулого можуть бути використані для обґрунтування нового ставлення до природи, наприклад:

«Люди скоряються законам Природи, навіть коли діють проти них» (Й.-В. Гете, видатний німецький поет, мислитель, природознавець, XVIII-XIX ст.).

«Подібно до того, як буває хвороба тіла, буває також хвороба способу життя» (Демокріт, давньогрецький філософ, V-IV ст. до н.е.).

Контроль знань та вмінь студентів з дисципліни «Екологія» відбувається шляхом написання рефератів, складання глосарію та виконання тестових завдань. Тему рефератів студент вибирає сам, погоджуючи з викладачем. Допускається жанрова різноманітність робіт.

Жанр I. Реконструкція однієї з тем курсу на основі визначеної ідеї матеріалу. Завданням такої роботи є виклад або осмислення обраної теми з опорою на які-небудь власне-екологічні, нормативні, політичні, філософські або інші тексти.

Жанр II. Аналіз однієї з тем курсу на основі зіставлення різних джерел. Завданням такої роботи є обговорення визначених етико-екологічних проблем що представлені в різних публіцистичних, політичних, філософських або інших текстах.

Жанр III. Історико-культурний (локально-нормативний) нарис. Завданням такої роботи є опис якої-небудь екологічної ситуації або досвіду пов'язаного з екологією конфлікту.

Жанр IV. Написання есе на екологічну тему. Завданням такої роботи є розвиток критичного мислення в результаті нового осмислення певних аспектів екологічної проблеми. В процесі виконання завдань студенти змушені звертатися до інформаційних ресурсів та в повній мірі використовувати можливості освітнього середовища вузу.

Технологічні компетенції майбутнього вчителя формуються в процесі професійно-орієнтованої частини підготовки, а саме курсу методики навчання природознавства та технології формування екологічної культури учнів початкової школи. Студенти вчать виділяти в певній частині (тема, розділ, клас, курс)

змісту природознавства елементи знань, якими оволодівають молодші школярі, ефективно управляти об'єктивно зумовленим процесом їх формування в реальних педагогічних умовах, складати структурно-логічні схеми певною обсягу (теми, розділу, класу, курсу) власне предметного змісту природознавства.

На основі розроблених логічних схем змісту конкретної теми навчального предмета для кожної логічно завершеної частини пропонуємо :

- визначити конкретну дидактичну мету та конкретні дидактичні завдання, розв'язання яких призведе до її досягнення;
- визначити найефективніші методи навчання, враховуючи критерії вибору кожного з них;
- розробити оптимальні прийоми реалізації вибраного методу навчання;
- визначити предметний зміст, на якому об'єктивно можливо створити навчальну проблемну ситуацію екологічного змісту;
- відібрати або сконструювати різні прийоми створення проблемних ситуацій відповідно до запропонованого змісту;
- визначити зміст локальної готовності учнів, яка необхідна для розв'язання проблеми, та розробити методику її забезпечення.

Під час контролю знань студентам пропонуємо завдання:

У Державному стандарті початкової освіти (галузь «Природознавство») визначена змістова лінія: «Взаємозв'язки в природі». Порівняйте її зміст з основними філософськими ідеями та фізичними законами що лежать в основі сучасної науково-природничої картини світу. Поясніть основні терміни та визначення, що зустрічаються в підручнику та відповідають визначеній змістовій лінії.

На нашу думку, реалізація цих потенційних можливостей є реальною за умов:

- ґрунтового аналізу змісту навчальних дисциплін нормативної та варіативної частини циклу гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової та професійно-орієнтованої частини підготовки фахівця на предмет виділення наскрізних світоглядних ідей екологічного змісту з метою подальшої їх інтеграції;
- реалізації суб'єктно-діяльнісного підходу до навчання (модульна технологія, рейтингова система оцінювання знань тощо);
- реалізації технологічного підходу на методичному етапі формування екологічної компетенції майбутнього вчителя.

Ми вважаємо, що такий підхід посилює мотивацію навчання та викликає інтерес у студентів, усуває низку недоліків, що викликані неузгодженістю навчальних програм підготовки вчителя, дає змогу формувати цілісні світоглядні уявлення в процесі інтеграції різноманітних галузей знань про людину і природу.

Отже, педагогічними умовами ефективного формування предметної природознавчої компетентності майбутніх вчителів є: реалізація неперервності екологічної освіти в процесі підготовки спеціалістів шляхом врахування вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього спеціаліста; відображення у змісті підготовки з природознавчих дисциплін регіональних екологічних проблем, розробка і застосування комплексу відповідного методичного

забезпечення, реалізація діяльнісного підходу до формування екологічних знань, поглядів, переконань, норм поведінки студентів тощо.

Література

1. Закон України Про вищу освіту (нова редакція) [Електронний ресурс] / текст з екрану – Режим доступу: <http://www.rectors.odessa.ua/ua/uploads/mon/proekt-zanona-2-chitannja.pdf>.
2. Зязюн І.А. Психодіагностика педагогічної майстерності вчителя / І.А. Зязюн [Текст] // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Житомир, 2003. – Вип. 12. – С. 52-55.
3. Кисельов М.М. Концептуальні виміри екологічної свідомості: [монографія] / М.М. Кисельов, В.Л. Деркач, А.В. Толстоухов та ін. – К: Вид. Парпан, 2003. – 312 с.
4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті:[монографія] / За ред. С.О. Сисоевой. – К: ИПОЛ, 2001. – 502 с.
5. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: [Монографія] [Текст] / Авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Е. Антонова, С.С. Вітвицька та ін. / За заг. ред. О.А. Дубасенюк. // – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 322 с.
6. Шарко В.Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти. [монографія] / В.Д. Шарко // – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – 400 с.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Быхалова Е.В., Партышева Л.В.

*Херсонский ясли-сад №11 комбинированного типа с логопедическими группами Херсонского городского совета, г. Херсон, Украина;
sadi11yasli@ukr.net*

Введение

Среди важных проблем современности, которые волнуют человечество, особенное место занимают экологические. Весь мир столкнулся с глобальным экологическим кризисом. Эта проблема требует немедленного решения. Поэтому среди многих направлений учебно-воспитательной работы с детьми дошкольного возраста экологическое образование приобретает все большую актуальность.

Сегодняшние дошкольники живут в третьем тысячелетии в быстро меняющемся мире с ухудшающейся экологией. Уже от них, их экологической грамотности, социальной активности, ответственности будет зависеть преодоление экологического кризиса, сохранение жизни на планете. Как раз в дошкольном возрасте, когда ребенок впервые приобщается к миру природы, богатству и разнообразию ее красок и форм, необходимо формировать первые представления об экологии, воспитывать бережное отношение и любовь к живому миру вокруг нас, частицей которого мы являемся [1].

Прочный фундамент любви к окружающей среде следует закладывать еще в раннем детстве. Поэтому сегодня большое внимание в государственных

нормативних документах по вопросам образования и его дошкольного звена уделяется этому вопросу.

В новой редакции Базового компонента дошкольного образования определено содержание знаний дошкольников из разных сфер человеческой жизнедеятельности. Содержание образовательной линии «Ребенок в природном окружении» включает требования к формированию доступных ребенку дошкольного возраста представлений о природе планеты Земля, о Вселенной, развитие эмоционально-ценностного и ответственного экологического отношения к природе [2].

Целью образовательной работы в дошкольном учреждении является формирование элементов экологического мировоззрения, экологической воспитанности и культуры, развитие у ребенка положительного эмоционально-ценностного отношения к окружающей природной среде, формирования реалистичных представлений о явлениях природы, практических умений, бережного отношения к ее компонентам.

Таким образом, формирование экологического сознания и экологической культуры у детей является неотъемлемой частью образовательно-воспитательного процесса в детском саду, где предусмотрено проведение различных форм естественнонаучной работы.

Первоначальные элементы экологической культуры складываются на основе взаимодействия детей под руководством взрослых с предметно-природным миром, который их окружает: растениями, животными, их средой обитания, предметами, изготовленными людьми из материалов природного происхождения [3].

Основной материал

Наш детский сад начал работать по обновленной программе «Дитина», согласно требованиям которой, и с учетом особенностей нашей местности, творческой группой разрабатывается программа действий на учебный год, в которой предусмотрена, прежде всего, организация соответствующих условий для решения поставленных задач, создание эколого-развивающей предметной среды, что способствовало бы формированию у дошкольников такого личностного качества, как экологическая культура.

Хотелось бы поделиться некоторыми методами и приемами, которые используются в работе с детьми по воспитанию экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста в нашем дошкольном учреждении.

Ежедневно проводятся экологические минутки. Их цель – создание проблемных ситуаций или моделирование биоценозов. Биоценоз – это совокупность всех живых организмов, обитающих на данной территории [4]. Очень важно предоставить ребенку возможность не только обобщать, но и выразить свой эмоционально-познавательный опыт, а это возможно осуществить через моделирование биоценозов. С помощью моделирования можно установить закономерности природных явлений, не проводя экспериментов, а также решить ряд экологических задач в игровой и доступной для детей форме. Например: «Перед вами биоценоз зимнего леса, где объекты помещены в нетипичное положение (рыжая белка, серый заяц, насекомые, птицы, растения)».

**СЬОМИЙ
МІЖНАРОДНИЙ
ЕКОЛОГІЧНИЙ
ФОРУМ**

**Чисте МІСТО
Чиста РІКА
Чиста ПЛАНЕТА**

**16-17
листопада
2017
Херсон**

**Контактна інформація оргкомітету
Форуму:**

Херсонська торгово-промислова палата
вул. Гагаріна, 34а, м. Херсон, 73013
тел./факс: +38 (0552) 325238, 425119
e-mail: office@tpp.ks.ua, export@tpp.ks.ua
web: www.tpp.ks.ua, www.ecoforum.ks.ua

Видавник: Херсонська торгово-промислова палата, м. Херсон, вул. Гагаріна, 34а
Ліцензія сер. ХС №49 від 09.06.2005 р.

Друк: ТОВ ТФ «Тімекс»
м. Херсон, вул. Червонофлотська, 17
т./ф.: 42 50 02, (066) 282-00-79; e-mail: timex.ks@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4750